

JOKO “JOKO/TAI” TAI “JA”

jätetään huomiotta Reijo Kupiaisen alkutekstin rinnalla luettavaksi tarkoitettu *Gelassenheit*-käännös *Silleen jättäminen*) myös ensimmäinen mitattavampi Heidegger-suomenos. Huolimatta Heideggerin tekstin käännöstyölle asettamista vaikeista haasteista on suomennos onnistunut ja luettava. Siitä näkyy tehtävän vaatima ajattelun työ. Myös loppuunliitetyt termien käännökset ja kirjallisuusluettelo ovat hyödyllisiä. Alkutekstin tiiviys ja saksan kielen ominaispiirteet, joilla Heidegger usein operoi, eivät luonnollisesti aina käännä suomeksi vastaavalla selkeydellä. Suomenoksen tyyli on paikoin jähmeää, ja välillä lauseiden sisäiset viittaussuhteet ja tasot hämärtyvät. Käännöksen laajuuden ja ongelmallisuuden huomioonottaen on ymmärrettävää, ettei kömmähdyksiltäkään täysin ole välttytty. Useimmat suomenosratkaisut tuntuvat perusteluilta, mutta niistä voidaan ja on syytäkin keskustella, jotta ajattelu todella tapahtuisi kielessä. *Taideteoksen alkuperä* tekee joka tapauksessa päätäväisestään työtä, jota Heidegger itse piti tärkeänä: kääntämistä.

Mitka Luoto

ULRICH BECK, *The Reinvention of Politics. Rethinking Modernity in the Global Social Order*. Polity Press, Cambridge 1997. *Saksankielestä kääntänyt Mark Ritter. Alkuperäisteos Die Erfindung des Politischen*. Subrkamp Verlag 1993.

On miellyttävää havaita, kuinka sosiologien keskuudessa on virinnyt aivan uudenlainen keskustelu politiikasta ja sen merkityksestä “systeemille”. Ulrich Beck on yksi näistä keskustelijoista. Hänen teoksestaan *Reinvention of Politics* on tullut eräänlainen “refleksiivisen” sosiologian uusi poliittinen katekismus. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole esitellä tuota teosta vaan esittää sitä kohtaan muutamia kriittisiä huomioita.

Beckin uudelleen keksimä politiikka ei hänen mukaansa ole perinteisen politiikan uudelleen keksimistä. Perinteiselle tai pikemminkin “yksinkertaisen” modernin politiikalle oli, ainakin Beckin mukaan, nimittäin ominaista ennen kaikkea eräänlainen “joko/tai”-logiikka. Tuon poliittisen logiikan tai rationaalisuuden teoreettisen alkuperän Beck paikantaa Carl Schmittin käsitykseen poliittisesta. Schmittin mukaan poliittisen edellytyksenä on vihollisen olemassaolo, tai pikemminkin “fyysisen tappamisen reaalin mahdollisuus”.

Beckin mukaan tällainen käsitys politiikasta ei kuitenkaan tee oikeutta “refleksiivisen” modernin aikakaudella, jota leimaa “joko/tai”-ajattelun sijaan pikemminkin eräänlainen “ja”-ajattelu. Tuon ajattelun myötä syntyy uusi poliittinen rationaalisuus ja Beckin mukaan sen ytimessä on “am-

bivalentssin” käsite. Poliittinen ei ala vihollisen tunnustamisesta tai ystävä/vihollinen jaottelusta vaan pikemminkin niiden välimaastosta, kahden vaiheilla olemisesta ja epäilystä. Tästä näkökulmasta “joko/tai”-asetelma merkitsee pikemminkin politiikan loppua.

Beck ei kuitenkaan naivilla tavalla väitä, että me olisimme siirtyneet pysyvästi “joko/tai”-ajattelusta “ja”-ajatteluun, vaan päinvastoin korostaa, että nämä molemmat ajattelutavat ovat moderniteetissa tai “globaalissa sosiaalisessa järjestyksessä”, kuten kirjan alaotsikko ilmoittaa, kaiken aikaa läsnä ikään kuin modernisaatioprosessin vastakkaisina tendensseinä. Yhtäältä on olemassa aidon modernin eli “refleksiivisen” modernin globaali tendenssi, joka ajaa muun muassa ihmisoikeuksia ja jonka kannattajiin Beck itsensä lukee, ja toisaalta “vastamodernin” globaali tendenssi, joihin voidaan lukea kaikki ne, jotka kannattavat muun muassa ksenofobiaa, geenimanipulaatiota sekä muita Beckin mielestä monessa suhteessa ongelmallisia tai peräti pahoja asioita.

Kyse ei hänen mukaansa kuitenkaan ole vastakkainasettelusta. Vastamodernin kannattajat eivät nimittäin voi asettua esille poliittisena vihollisena, sillä tämä tietenkin tarkoittaisi palaamista “joko/tai”-logiikkaan (*joko* “joko/tai” *tai* “ja”) ja siis “yksinkertaisen” modernin aikakauteen erotuksena “refleksiivisestä” modernista. Tämän takia Beck varaa heille toisenlaisen statuksen. Vastamodernin kannattajat eivät ole poliittisia vihollisia, pikemminkin he ovat “pahoja” ihmisiä.

Monille 1700-luvun valistus-

ajattelijoiden oli ominaista löytää *moraali* "pahan" politiikan "neutraalina", poliittiset konfliktit ylittävänä ratkaisuna, ja tämä malli tuntuu kelpaavan Beckillekin. Hän menee kuitenkin pidemmälle. "Vastamodernin" kannattaja ei ole vain "paha", hän on "epänormaali", sillä hän ei kykene kohtaamaan modernisaatioprosessiin normaalisti kuuluvaa "ambivalenssia" – tämä kykenemättömyys näyttää johtuvan psyykkisistä syistä – ja tämän takia hänestä ja hänen "vastamodernista" ajattelustaan tulee pakosti *sairasta*. Tämä sairaus kyllä kuuluu, sen Beck myöntää, osana tuohon prosessiin itseensä, mutta "hyvien" on nähtävä ennen kaikkea se, että tuota sairautta ei koskaan voida täysin poisjuurruttaa. Pikemminkin sen kanssa on opittava tulemaan toimeen. Jos sitä ei kyetä liittämään "ja"-logiikan mukaan toimivaan globaaliin refleksiiviseen systeemiin, on sen vaikutukset ainakin kyettävä neutraloimaan. Vastustaja ei toisin sanoen tule kohdella vastustajana, vaan päinvastoin onnettomana, jota tulee auttaa sopeutumaan, raukkana, jonka "ambivalenssin" sietokyky on lisättävä. Näin hänenkin suhteensa maailmaan asettuu ennen pitkää terveille pohjalle, minkä osoittaa se, että hän lopulta hyväksyy "ambivalenssin" aivan "normaalina" ja hylkää oman "joko/tai"-ajatelunsa.

Vaikka Beck siis yrittää ajatella politiikkaa uudelleen, se tapa, jolla hän psykologisoi "jo-

ko/tai"-ajattelulle perustuvat poliittiset konfliktit ja jolla hän tekee tästä ajattelusta "vastamodernia" – ilmeisesti jotakin luonnollista evoluutiota seuraavan – modernisaatioprosessin sisään, on pikemminkin osoitus Beckin antipoliittisuudesta kuin siitä, että hän olisi löytänyt politiikan uudelleen. Ja se, että hän tarjoaa "ja"-logiikan, konjunktion perustuvan poliittisen rationaalisuuden ("ambivalenssin") niin sanotulle yksinkertaiselle modernille muka ominaisen "joko/tai"-logiikan mukaan etenevän poliittisen rationaalisuuden tilalle, ei ole muuta kuin hänen tapansa löytää *Aufhebung*, konfliktin ylittävä kolmas termi, joka redusoi politiikan epäolennaiseksi. Se, että Beck ei löydä tai keksi politiikkaa siitä konfliktista, joka syntyy "joko/tai"- ja "ja"-ajattelun välillä (siis *joko* "joko/tai" *tai* "ja") on vain osoitus hänen kyvyttömyydestään ajatella poliittisin termein tai yhtä hyvin, erinomaisesta kyvystä ajatella kiistoja yhteiskuntatieteiden perspektiivistä.

Toisaalta Beckin "reinvention" vakuuttavuutta vähentävät ne käsitteet, joilla hän operoi politiikan parissa. Ne ovat nimittäin samoja käsitteitä, joita yhteiskuntatieteiden läpikotaisin epäpoliittinen perinne on luonut: "yhteiskunta" järjestelmänä, "politiikka" alajärjestelmänä, "subpolitiikka" alajärjestelmän poikkeuksena (systeemin näkökulmasta "dysfunktiona"), jolla on kuitenkin ikään kuin "feedback"-vaikutus koko järjestelmään, mikä

tekee järjestelmästä ennakoimattoman ja riskialttiin jne. Se, että "systeemi" itse on riskialtis, että se pitää sisällään, aivan "normaalisti", ambivalentteja tekijöitä, joihin tulee suhtautua ambivalentisti, ei muuta mitään. "Jäykkä" systeemi on vain vaihdettu "joustavaan".

Ei siis epäilystäkään, etteikö tämä innostus, joka kohdistuu "refleksiiviseen" moderniin, viittaisi edelleen siihen vanhaan projektiin, jolla yhteiskuntatieteet alunperin yrittivät pelastaa 1800-luvun hajoamistilassa olevia "yhteiskuntia". Poliittisten kiistojen keskellä yhteiskuntatieteilijä etsi itselleen "neutraalin" tilan, jossa "joko/tai"-logiikan sijaan voitisiin hyödyntää "ja"-logiikkaa ja jonka avulla hän kykeni artikuloimaan synteettisen kolmannen, jonka hän sitten nimisi muun muassa systeemi-välttämättömyydeksi. Noita välttämättömyyksiä on kutsuttu funktioiksi ja ties miksi, mutta aina ne on voitu lisätä "ja"-logiikkaa käyttäen systeemiksi muuttuneeseen "differentioituvan" ja "yksilöllistyvään" yhteiskuntaan (vaikka maailma tuskin koskaan on ollut yhtä homogeeninen ja epäyksilöllinen) ilman yhtäkään todellista konfliktia.

Tämän takia Beck ei "keksi uudelleen" politiikkaa. Päinvastoin, hän löytää entistä "viekkamman" tavan toteuttaa yhteiskuntatieteiden historiallista tehtävää ylimpänä moraalisenä tuomarina.

Mika Ojakangas